

‘De landschapsontwerper zoekt de balans tussen het natuurlijke, het productieve en het beleavingslandschap’

Rondleiding op Eiland van Brienoord door landschapsontwerpers

Marjan Ketner en Feline Verbrugge zijn werkzaam bij OD205, het Rotterdamse ontwerpbureau op het gebied van stedenbouw en landschap. Hoe stad en groen optimaal van elkaar profiteren, laten zij zien op het Eiland van Brienoord in hartje Rotterdam.

Auteur: Karlijn Santi Raats

Enkele honderden meters achter Stadion Feyenoord ligt de 60 jaar oude smalle brug over het Zuiddiepje, dat leidt naar het Eiland van Brienoord. Vanaf het bruggetje is er een prachtig uitzicht op de skyline van Rotterdam. Het waait stevig op deze dag, eind oktober. Dit eiland, dat op dit moment wordt omgevormd naar een getijdenpark, is een onderdeel van de rivieroever bij Feyenoord City. In deze gebiedsontwikkeling rondom de nieuwe Kuip is het bereikbaar en beleefbaar maken van de oevers van de Nieuwe Maas één van de belangrijkste ambities.

Ruimte voor ideeën

Op het eiland legt landschapsontwerper Ketner uit waarom ze hebben gekozen voor dit eiland met zijn modderige, eigenzinnige stuk natuur als plaats voor het interview: ‘Wij zijn als bureau

niet betrokken bij de ontwikkelingen op het Brienoordeiland. Wel is het een perfecte plek om te illustreren hoe de overkoepelende thema’s waar wij aan werken samenkomen. De ontwikkelingen die nu spelen, laten zien dat je op verschillende manieren kunt kijken naar het groen in de stad. Daarbij moet je als ontwerper constant op zoek naar een juiste balans.’ Op het Eiland van Brienoord zijn de voorwaarden aanwezig voor natuurbeleving en allerlei vormen van gebruik. Ketner: ‘Dat is precies hoe wij bij OD205 ontwerpen voor de openbare ruimte zien: we scheppen een landschappelijk kader waarbinnen mensen zich thuis voelen. We maken plekken waar mensen daadwerkelijk gebruik van gaan maken en die zo kwaliteit toevoegen aan hun dagelijks leven. Dat doen we graag in gesprek met alle stakeholders binnen een project, zodat we

kunnen aansluiten bij wat er speelt en leeft en gebruik kunnen maken van lokale kennis.' Landschapsontwerper Verbrugge vult aan: 'Dat is een sterke eigenschap van ons bureau: wij staan graag dicht bij de eindgebruikers. Onze ontwerpen zijn met en voor mensen gemaakt.' Wat hier typisch Rotterdams aan is? Ketner vertelt: 'Er is van oudsher veel ruimte in Rotterdam. Letterlijk, in de ruimtelijke zin van het woord, maar ook in figuurlijke, creatieve zin. Bewoners en ontwerpers krijgen de kans om hun ideeën tot uitdrukking te brengen. Denk aan inventieve horeca, een pop-upstrandje, theater op een tijdelijke buitenlocatie én het creëren van stadsgroen.'

Natuur, productie en beleving

OD205 ontwerpt klein- en grootschalige landschapsplannen. Dat zijn ontwerpen voor de openbare ruimte in steden en dorpen, zoals pleinen, straten, hofjes en parken, maar ook inrichtingsplannen voor bedrijventerreinen en landschapsvisies voor het buitengebied. Onder de noemer 'Levendig Landschap' vertellen Verbrugge en Ketner graag waar zij als ontwerpers bij OD205 voor staan. Op het Eiland van Brienoord komt volgens beiden dit overkoepelende thema van hun visie op landschapsontwerp perfect terug. Levendig Landschap gaat over de balans tussen het natuurlijke landschap, het productieve landschap en het belevingslandschap.

Verbrugge: 'Productief kan betrekking hebben op productiehout, oogst uit volkstuinjes of stedelijke voedselbossen. Maar ook op bewoners die sociaal productief zijn door samen te werken in een voedselbos of in een werkplaats in de natuur, waar ze bouwen aan sociale relaties en op die manier nieuwe sociale contacten vinden of versterken. Beleving is de ervaring van het landschap door het vormgeven van de routes en door de esthetische vormgeving van plekken en objecten. Natuurlijk landschap is ruimte geven aan wat er spontaan ontstaat en het ontwerpen van mogelijkheden om dit voor mensen tastbaar te maken.'

We lopen langs het voormalige bouwdok, dat inmiddels het bekken van een grote vijver is, naar de noordzijde van het eiland. Dat het eiland natuurbeleving faciliteert, staat buiten kijf. Ketner en Verbrugge vertellen dat het eiland ook een 'productief landschap' is, door het volkstuinencomplex waar de volkstuinvereniging is gehuisvest. Een circulair gebouw dat de naam De Buitenplaats draagt, is een creatieve broedplaats. De tuin eromheen is ommuurd met hergebruikte roodgekleurde stenen en er is ruimte om een kampvuur te maken met bankjes erbij. Op deze locatie heeft de beplanting de functie van sociaal groen. 'Beleving' krijgt inhoud door de paden die zijn aangelegd en de uitkijktoren. Aan de westkant van het eiland is een strandje, waar mensen op zonnige dagen recreëren.

Het Eiland van Brienoord is een 200 jaar oude aangeslibde zandplaat langs de oever van de Nieuwe Maas. Het wordt een getijdenpark, waarbij eb en vloed – met een verschil van wel 2 meter – een belangrijke rol spelen voor de aanwezigheid van flora en fauna. Aan de oostkant van het eiland loopt de A16 in de vorm van de Van Brienoordbrug over het eiland heen. Het minibos is een onverwacht stukje verwilderde begroeiing met een voedselrijke grond. Door de combinatie van vrij natuurbeheer en de sterke groei van planten is het eiland in de loop van de jaren dichtgegroeid. De gemeente heeft in februari dit jaar aan de zuid- en westkant wat bomen, bramenstruiken en andere planten laten wijken voor een getijdengebied en voor de aanleg van twee bruggen naar het eiland. Ook zijn slechte bomen verwijderd om plaats te maken voor nieuwe plantensoorten en 250 nieuwe bomen, waaronder fruitbomen.

Balans

Verbrugge: 'Als landschapsontwerpers zoeken wij altijd naar een balans tussen die drie thema's. De vraag bij elke opgave is: wat is op deze locatie de juiste balans? Op sommige plekken, zoals op dit eiland, is de natuur leidend. Op andere plekken in de stad kan het esthetisch ontwerp leidend zijn.' Ze wijst naar de overkant waar het Esch Park ligt aan de oever van de Nieuwe Maas. 'Dat betreft hoofdzakelijk esthetisch ontworpen groen, wel met natuurlijke kwaliteiten, maar de vormgeving staat voorop. Groen in de openbare ruimte kan ook een dermate esthetische belevingsfunctie hebben dat het een kunstvorm is, zoals het Dobberend Bos

'OD205 scheidt een landschappelijk kader waarbinnen mensen zich thuis voelen'

Dit eiland, dat op dit moment wordt omgevormd naar een getijdenpark, is een onderdeel van de rivieroever bij Feyenoord City. In deze gebiedsontwikkeling rondom de nieuwe Kuip is het bereikbaar en beleefbaar maken van de oevers van de Nieuwe Maas één van de belangrijkste ambities.

OD205 staat voor het adres Oude Delft 205, waar het bureau sinds 1938 was gevestigd. Het huidige OD205 is een voortzetting van de stedenbouw- en landschapstak van het bureau en is sinds 2016 gevestigd in Rotterdam. OD205 heeft ervaring op alle schaalniveaus en met alle typen ontwerpogaven op het gebied van stedenbouw en landschapsonwerp. De missie van het bureau is ervoor zorgen dat mensen zich thuis voelen in de wereld van morgen. Dit doen zij vanuit een sterke maatschappelijke betrokkenheid.

in Rotterdam. De verhouding van de drie hoofdthema's in een opdracht hangt ook af van wat de belanghebbenden willen. Daarbij gaat het vaak om het beheer. Daarom onderzoekt OD205 die balans altijd samen met alle betrokkenen in cocreatieprocessen. Hierbij worden zowel bewoners als uitvoerders en beheerders betrokken. Zij bepalen tenslotte samen of het ontwerp succesvol wordt.'

Verbinding met de praktijk

Het zoeken naar balans tussen de overkoepelende thema's gebeurt bij OD205 samen met belanghebbenden. Dat wil niet zeggen dat het ontwerp bureau zijn expertise naar de

 Marjan Ketner

 OD205

Feline Verbrugge (links) en Marjan Ketner (rechts)

'De stelregel is dat mensen zich in het ontwerp moeten herkennen'

achtergrond schuift in zo'n proces. Ketner legt uit: 'Stakeholders bezitten vaak een schat aan kennis over de locatie, die we aan de tekentafel niet hebben. Daarnaast wordt tijdens deze bijeenkomsten direct inzichtelijk wat wel en niet haal- en maakbaar is. Onder het motto *common ground* worden gemeenschappelijke wensen op papier gezet, mogelijkheden en onmogelijkheden bekeken en tools ingezet, zoals het maken van foto's op locatie of het maken van maquettes.'

De stelregel is dat mensen zich in het ontwerp moeten herkennen. Ketner: 'We nemen de betrokkenen serieus en houden graag verbinding met de praktijk, dus met opdrachtgevers en beheerders, om te weten of een ontwerp geslaagd is en goed te beheren is. Bij het afwegen van de verschillende belangen zetten wij onze ervaring en deskundigheid in.' Ketner geeft als voorbeeld een OD205-project in Ypenburg, waar bij de herinrichting van een binnenterrein de wensen van de bewoners werden gecombineerd met de eisen voor afwatering en toegankelijkheid.

Over uitgangspunten zoals circulariteit, duurzaamheid, biodiversiteit en klimaatadaptatie wordt bij OD205 gebrainstormd in het onderzoekslab. Dat is een soort denktank waar dieper

wordt ingegaan op deze actuele maatschappelijke aspecten van het werk. Het bureau werkt bij praktisch elk project met de inzichten die in het onderzoekslab zijn opgedaan. Zo start elk project met nieuwe invalshoeken en nieuwe kennis van technische oplossingen.

Duurzaam gebruik

'Het liefste zijn we vanaf de tekentafel tot en met de uitvoering bij een project betrokken', zo klinkt het eensluidend. Ketner en Verbrugge voegen daar direct aan toe dat dit natuurlijk niet altijd mogelijk is. Projecten gaan over veel schrijven en nemen veel tijd in beslag. Beide landschapsonwerpers benadrukken desalniettemin het belang van goede samenwerking tussen betrokken partijen. Ketner: 'Als de *common ground*, dus de gezamenlijke wensen en ambities, leidend blijven bij het ontwerp en de inrichting van de openbare ruimte, is er de meeste kans op een duurzame inrichting en een goed gebruik van de ruimte. We zullen zien hoe dat uitpakt voor het grote stedenbouwkundige project waarvan het getijdenpark Eiland van Brienoord deel uitmaakt!'

